

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Bakalářská práce

2020

Kateřina Hadrabová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Proces českého přistupování do EU a jeho reflexe v
německém politickém diskurzu**

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Hadrabová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Petr Šafařík

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2020

Kateřina Hadrabová, v.r.

Bibliografický záznam

HADRABOVÁ, Kateřina. *Proces českého přistupování do EU a jeho reflexe v německém politickém diskurzu*. Praha, 2020. 40 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Šafařík.

Rozsah práce: 62 785 znaků

Anotace

Bakalářská práce *Proces českého přistupování do EU a jeho reflexe v německém politickém diskurzu* zkoumá způsob, jakým byl proces jednání České republiky o podmínkách vstupu do Evropské unie reflektován na německé politické scéně. Práce vychází ze skutečnosti, že rozšíření EU o nové státy střední a východní Evropy bylo důležitým tématem německé zahraniční i vnitřní politiky po celá 90. léta a na přelomu tisíciletí, přičemž se stručně zabývá srovnáním německého pohledu na Českou republiku a ostatní středoevropské státy tzv. Visegrádské skupiny. Práce dále popisuje proces přistoupení České republiky do EU a na příkladu konkrétních kapitol přístupových rozhovorů pak ukazuje, jak bylo přistoupení České republiky do EU vnímáno a reflektováno německou politikou, a jakým způsobem tím byl ovlivněn politický diskurz o České republice v Německu. K bližšímu zkoumání, na jehož základě je reflexe českého přistupování do EU v německém politickém diskurzu demonstrována, jsou vybrány kapitoly přístupových jednání týkající se energetiky a volného pohybu osob, které se staly předmětem společenských i politických debat v Německu.

Annotation

The bachelor thesis *The Process of Czech Accession to the EU and its Reflections in German Political Discourse* examines the way in which the process of the Czech Republic's negotiations on the conditions of accession to the European Union was reflected on the German political scene. The work is based on the fact that the enlargement of the EU to new Central and Eastern European countries was an important topic of German foreign and domestic policy throughout the 1990s and the turn of the millennium, while briefly comparing the German view of the Czech Republic and other Central European countries (Visegrad Group). The thesis describes the process of the Czech Republic's accession to the EU and shows, on the example of specific chapters of the accession talks, how the Czech Republic's accession to the EU was perceived and reflected by German politics, and how the political discourse on the Czech Republic in Germany was influenced. Chapters of the accession negotiations concerning energy and the free movement of persons, which have become the subject of social and political debates in Germany, are selected for closer examination, on the basis of which the reflection of the Czech accession to the EU is demonstrated in the German political discourse.

Klíčová slova

rozšiřování EU, německá politika, česko-německé vztahy, politický diskurz, východní rozšíření, zahraniční politika, energetika, volný pohyb osob

Keywords

EU enlargement, German politics, Czech-German relations, political discourse, Eastern enlargement, foreign policy, energy, free movement of persons

Title/název práce

The Process of Czech Accession to the EU and its Reflection in German Political Discourse

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Petrovi Šafaříkovi za vedení práce a inspirativní přístup od samého začátku studia, a panu JUDr. Vladimíru Handlovi za cenné rady a doporučení pro mou práci. Děkuji i Mgr. Janu Řežábkovi a mým rodičům za trpělivou podporu při studiu.

Obsah

Úvod	3
1 Metodologie práce a výběr zdrojů	5
2 Proces přistupování ČR do EU	8
2.1 Obecné podmínky kandidátské země pro vstup do EU	8
2.2 Popis procesu přistupování ČR do EU	9
2.3 Kapitoly přístupových rozhovorů	12
3 Německo a střední a východní Evropa	16
3.1 Výchozí body německé zahraniční politiky po znovusjednocení	16
3.2 Pohled SRN na vybrané kandidátské země	17
3.3 Německá zahraniční politika vůči ČR	19
3.4 ČR v německém diskurzu	21
4 Reflexe českého přistupování do EU v německém politickém diskurzu	23
4.1 Vývoj německé politiky v letech 1992 – 2002 ve vztahu k ČR	23
4.2 Přístupová kapitola „Energetika“	25
4.3 Přístupová kapitola „Volný pohyb osob“	28
4.4 Dílčí shrnutí	31
Závěr	32
Summary	34
Seznam pramenů a literatury	35

Úvod

Sousedství Čechů a Němců je sousedstvím národů jazykově, kulturně, nábožensky, ekonomicky, politicky i sociálně rozdílných. Česko-německá hranice, ačkoli se její přesné vymezení v čase proměňovalo, spolu tvořila zároveň i historickou hranici mezi slovanskými národy a Němci, mezi vymezením západní Evropy a Evropy střední či středovýchodní. Přes své rozdílnosti se však Češi a Němci v řadě aspektů po staletí významně ovlivňovali a mají ve svých dějinách mnoho společného.

V druhé polovině 19. století, kdy se konsolidoval moderní český národ, občanská společnost a intelektuální elity, mělo německojazyčné prostředí na tento vývoj v českých zemích zásadní vliv. A to dokonce natolik, že mnozí významní čeští rodáci, kteří však publikovali v němčině, jsou dnes vnímáni spíše jako autoři němečtí, a ani sami Češi se k nim příliš nehlásí – například Rainer Maria Rilke či Sigmund Freud. V českých zemích působily od poloviny 19. století německé politické strany, ovlivňované politickým vývojem v Německu, a spoluutvářely tak i rodící se prostředí české politické scény, své zastoupení měli i v zemských parlamentech českých zemí.¹ Němci žijící v Československu po roce 1918 tvořili plných 30 %² populace a tím i největší menšinu, a v řadě pohraničních oblastí zároveň představovali nejpočetnější část obyvatelstva.

Události krátkého, zato bouřlivého 20. století (zejména jeho první poloviny) narušily kontinuitu tohoto historického vývoje a zhoršily vzájemné vztahy natolik významně, že vyrovnávání se s nimi je předmětem společenských, akademických i politických debat jak v Německu, tak v České republice dodnes. V československém státě vzniklém v roce 1918 získala německá menšina postavení, s nímž v řadě ohledů nebyla spokojena³, přesto se v několika případech významně zapojila do politického života Československa. Konflikt dílčích rozdílných zájmů vyvrcholil anexí Sudet a okupací zbytku českého území nacistickým Německem a následným vyhnáním německého obyvatelstva, legitimizovaným

¹ Deutsche christlich-soziale Volkspartei, Deutsche Nationalpartei, Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei a řada dalších, v roce 1935 vyhrála v celém Československu Sudetendeutsche Partei volby. Viz: BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4250-6. s. 57.

² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Německá národnost na území ČR* [online]. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/nemecka_narodnost

³ To dokládají pokusy o odtržení některých převážně sudetskými Němci obývaných příhraničních oblastí bezprostředně po vzniku Československa i pozdější úspěchy Sudetoněmecké strany.

nejprve Postupimskou konferencí a následně tzv. Benešovými dekrety. Poválečné rozdělení Německa a zatažení železné opony podél části česko-německé hranice pak představovalo jen sotva vhodné podmínky pro vyrovnání se s událostmi první poloviny 20. století a pro znovunavázání vzájemných vztahů.

Po Sametové revoluci roku 1989, znovusjednocení Německa o rok později a vzniku České republiky v roce 1993 započalo i hledání a navazování politického a společenského dialogu Německa s Českem. Dělo se tak v turbulentní době geopolitických změn, redefinice celého regionu a demokratické i hospodářské transformace jak v České republice, tak v bývalé Německé demokratické republice. Evropský projekt, jehož byla Spolková republika Německo od roku 1952 součástí, představoval pro státy bývalého tzv. Východního bloku příležitost, jak se pomyslně (a politicky i de facto) „navrátit do Evropy“. Zájem Československa, resp. České republiky o členství v Evropském společenství byl jedním z ústředních leitmotivů transformace režimu po roce 1989, a též v zahraniční politice Německa mělo téma evropské integrace a tzv. východního rozšíření kruciální význam.

Česká republika nastoupila v 90. letech cestu k členství v EU, v krátkém čase intenzivně pracovala na postupném naplňování nutných podmínek členství, vyjednávala o jejich konkrétní podobě a zájmy obou sousedních zemí se při tom u jednacích stolů nejednou střetly. Za průběhu těchto multilaterálních jednání byly navazovány a prohlubovány i česko-německé bilaterální vztahy. Evropský kontext je pro podobu vztahů Německa k Česku zásadní nejpozději od této doby, neboť ovlivňuje jejich dynamiku i témata.

Tato práce má za cíl ověřit hypotézu, že *jednání o kapitolách přístupových rozhovorů mezi Českou republikou a Evropskou unií byla reflektována v německém politickém diskurzu, a že se tato reflexe v průběhu let a s pokračujícím přístupovým procesem měnila.*

Práce se bude též ubírat směrem k odpovědím na dvě výzkumné otázky navazující na tuto hypotézu:

Jakým způsobem bylo téma českého přistupování do EU s důrazem na kapitoly „Energetika“ a „Volný pohyb osob“ reflektováno v německé politice?

Jak proces přistupování, pokud vůbec, ovlivnil německý politický diskurz o České republice?

1 Metodologie práce a výběr zdrojů

Bakalářská práce *Proces českého přistupování do EU a jeho reflexe v německém politickém diskurzu* vychází z liberální teorie mezinárodních vztahů a předpokládá, že výroky i postoje jednotlivých politických aktérů či politických subjektů se významným způsobem podílí na utváření bilaterálních i multilaterálních mezinárodních vztahů. Objektivní predeterminované faktory, jako výchozí mocenské postavení a geopolitická převaha, nejsou tím jediným, co předurčuje výsledek mezinárodních jednání; významnou roli hrají i faktory, jako je veřejné mínění, míra politizace tématu a politický diskurz o určitých tématech.

Práce se zaměřuje na dění mezi trojicí aktérů, kterou tvoří Německo, Česká republika a Evropská unie, přičemž těžiště je ve zkoumání dění v německém prostoru. Časové vymezení zkoumaného období je mezi lety 1998 až 2001, kdy probíhala jednání o přistoupení České republiky do EU a zároveň v tomto časovém úseku probíhala v Německu nejintenzivněji debata o konkrétních aspektech východního rozšíření. Vzhledem k bezprostřední návaznosti dění v tomto časovém úseku na předchozí události, je v práci nezbytný prostor věnován i období od rozpadu Východního bloku.

Svou strukturou je tato práce rozdělena na tři části. První část shrnuje obecné výchozí podmínky pro vstup nového státu do Evropské unie a následně popisuje proces přistupování České republiky do EU samotný, s důrazem na fázi vyjednávání v rámci jednotlivých přístupových kapitol. Druhá část se zabývá německým vztahem k zemím střední a východní Evropy. V úvodní části nastiňuje hlavní koncepce německé zahraniční politiky po roce 1990, kterou doplňuje o stručnou komparaci vztahu SRN k vybraným zemím střední a východní Evropy. Následně je vysvětlena německá zahraniční politika vůči České republice a německý diskurz o ČR ve zkoumaném období. Třetí část se pak zaměřuje na diskurzivní analýzu reflexe dvou konkrétních kapitol z přístupových rozhovorů vedených mezi Českou republikou a EU, a to jak za využití primárních zdrojů, zejména stenografických protokolů z plenárních debat ve Spolkovém sněmu a strategických zahraničně-politických dokumentů, tak sekundární literatury. Závěr pak s ohledem na výsledky zkoumání německé reflexe dvou konkrétních přístupových kapitol ověřuje hypotézu a odpovídá na položené výzkumné otázky.

Z hlediska výběru zdrojů lze říct, že k tématu této práce existuje celá řada pramenů i sekundární literatury. Téma samotných vztahů Německa a České republiky je důkladně zpracováno řadou titulů a studií jak od německých, tak od českých autorů, kteří v mnoha případech na těchto titulech spolupracují, a jsou dostupné jak v českém, tak v německém jazyce. V literatuře využitě v této práci jsou zastoupeni zejména čeští autoři Miroslav Kunštát, Vladimír Handl a Martin Jeřábek. Sborník *Vztahy SRN ke státům střední Evropy*⁴ kolektivu autorů Vladimíra Handla, Jana Hona, Otto Picka a dalších představuje ve velmi hutné podobě v teorii i číslech komplexní přehled na vztah SRN ke středoevropskému prostoru jako takovému, i k jednotlivým zemím, a uvádí důležitý kontext základních aspektů německé zahraniční politiky. Tento sborník je dobrým výchozím bodem i pro jeho bohatý poznámkový aparát a odkazování se na další autory relevantní pro dané téma.

Německým pohledem na samotné východní rozšíření EU se detailně zabývá kniha Martina Jeřábka *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*⁵. Kniha zároveň obsahuje řadu exkurzů k dílčím tématům, která mohou být předmětem samostatného výzkumu, a uvádí přehled dalších vhodných zdrojů. Většina českých autorů vychází ze základních přístupů německé zahraniční politiky, kterou samu o sobě detailně zpracovala již řada německých autorů. Komplexní a ucelený přehled k německé zahraniční politice jako takové pak nabízí kniha Siegmara Schmidta a dalších autorů *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*⁶. Zajímavé přitom je, že téměř nedochází k zásadním rozdílům či rozporům mezi popisem a hodnocením německé zahraniční politiky a vztahu ke střední Evropě mezi českou a německou literaturou, a to ani pokud jde o vztah k České republice samotné.

Těž k tématu přistupování České republiky do Evropské unie existuje řada titulů, dostupná a velmi komplexní je průběžně aktualizovaná *Evropská Unie*⁷ od Petra Fialy a Markéty Pitrové, která zřejmě představuje nejucelenější český svazek k tématu EU i historii evropské integrace. Velmi dobrým zdrojem k tomuto tématu je též pravidelně aktualizovaná

⁴ HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998. ISBN 80-85864-44-4.

⁵ JEŘÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS-Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN: 978-3-531-16761-9.

⁶ SCHMIDT, Siegmara, Gunther HELLMANN a Reinhard WOLF. *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. ISBN 978-3-531-13652-6.

⁷ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6.

kniha *EU Law*⁸ od britského autora Nigela Fostera. Vhodné pro obecný i detailnější přehled na toto téma jsou též publikace Michaela Bauna a Dana Marka⁹, jež se věnují jak českému, tak německému vztahu k EU. Pro získání přesnějšího vhledu do hodnocení samotného procesu přistoupení ČR do EU byla využita neveřejným nákladem vydaná publikace Stálého zastoupení České republiky při Evropské unii *Česká republika: „Dobrý den Evropo!“*¹⁰, publikovaná bezprostředně poté, co se ČR stala členským státem Unie. Její obsah tvořili především Karel Barták a hlavní vyjednávač ČR Pavel Telička a má v některých pasážích osobní charakter, zároveň nabízí jmenný přehled všech, kdo byli součástí Stálého zastoupení.

Nezbytnou součástí práce, a pro ověření hypotézy a zodpovězení výzkumných otázek, bylo zásadní pracovat též s primárními zdroji. Ačkoli se zhodnocení německých nálad a politického diskurzu dotýkají i někteří autoři v literatuře, jedná se o téma již natolik specifické, že je potřeba nahlížet do pramenů. Těmi byly zejména stenografické protokoly z plenárních jednání Spolkového sněmu a tiskové dokumenty Spolkového sněmu, přehledně dohledatelné v online přístupném archivu Spolkového sněmu SRN.¹¹ Dále pak mezinárodní smlouvy, smlouvy představující primární právo EU a pracovní materiály evropských institucí, zejména Evropské komise a Evropského parlamentu. Většina potřebných dokumentů jak Spolkového sněmu, tak Evropské unie, je dobře dostupná online v digitalizovaných archivech těchto institucí, primární zdroje v češtině byly získány především z tištěné edice české Rady pro mezinárodní vztahy *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*¹², neboť ani Vláda ČR, ani Parlament ČR nenabízejí skutečně ucelený online archiv všech historických i stále platných smluv.

⁸ FOSTER, Nigel. *EU Law*. Oxford University Press. Oxford, 2014. ISBN: 978-0-19-968565-3.

⁹ BAUN, Michael. „Germany and Central Europe: Hegemony re-examined“. *German Politics*. 2005, 14 (3), 371-389; BAUN, Michael a Dan MAREK. *Česká republika a Evropská Unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-7485-032-5.

¹⁰ MAŠÍNOVÁ Petra a Blanka TÝŘOVÁ, ed. *Česká republika: „Dobrý den Evropo!“*. Stálé zastoupení České republiky při EU. [2004. Kniha vyšla neveřejným nákladem distribuovaným mezi členy Stálého zastoupení ČR při EU a nemá ISBN. Autory odkazované pasáže jsou: TELIČKA, Pavel a Karel BARTÁK.]

¹¹ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksachen und Plenarprotokolle des Bundestages - ab 1949* [online]. Dostupné z: <https://pdok.bundestag.de>

¹² KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.

2 Proces přistupování ČR do EU

2.1 Obecné podmínky kandidátské země pro vstup do EU

Cílem rozšiřování Evropského společenství, resp. Evropské unie, je připojení nových států ke společnému hospodářskému, právnímu a politickému celku, který usiluje o zajištění prosperity, míru, stability a demokracie na evropském kontinentu.¹³ Kandidátský stát je pak tím, kdo podáním své žádosti o členství vyjadřuje vůli se k evropským strukturám připojit a přijmout základní hodnoty Evropské unie za své.

Před doposud největším rozšířením Evropské unie byly na summitu v Kodani roku 1993 stávajícími čtrnácti členy dojednány podmínky pro připojení nových členských států, a vžilo se pro ně označení „Kodaňská kritéria“. Šlo o akt, kterým Evropské společenství a jeho stávající členové vyjádřili společnou vůli přijmout mezi sebe nové země. Kodaňská kritéria uvádějí nezbytné podmínky pro přistoupení nových členů, kterými jsou: stabilní vláda, nezávislé instituce garantující právní stát, demokratické zřízení, dodržování lidských práv a ochrana menšin. V ekonomické oblasti je pak nezbytným předpokladem fungující tržní hospodářství schopné obstát v konkurenčním prostředí jednotného evropského trhu, kandidátské státy mají zároveň přijmout závazek budoucího připojení se k měnové unii vyplývající z členství.¹⁴

Samotná jednání o vstupu vedená s kandidátským státem jsou typem asymetrických negociací, které zároveň ovlivňuje mnoho faktorů včetně partikulárních zájmů stávajících členských zemí. Evropská unie má v těchto negociacích oproti kandidátskému státu výrazně dominantní vyjednávací postavení. Sama EU totiž určuje, o čem a jakým způsobem budou jednání vedena, do značné míry určuje tempo vedení těchto jednání a kandidátský stát je nakonec tím, kdo musí splnit jí kladené podmínky a kritéria pro vstup.¹⁵

¹³ *Smlouva o Evropské Unii*. Konsolidované znění. 1. března 2020. C 202/1. Článek 21. Dostupné z: http://data.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj

¹⁴ EUROPEAN COUNCIL IN COPENHAGEN. *Conclusions of the Presidency*. Copenhagen. 21. – 22. června 1993. SN 180/1/93 REV 1. s. 8. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/european-council/conclusions/1993-2003/>

¹⁵ WITZOVÁ, Ivana. „Jednání o přistoupení České republiky k Evropské unii: jak úspěšně?“. *Mezinárodní vztahy*. 2004, 39 (1), s. 71. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/105>

2.2 Popis procesu přistupování ČR do EU

Formálním prvním krokem a zahájením složitého a náročného procesu přistupování České republiky do Evropského společenství, resp. Evropské unie,¹⁶ byl roku 1991 podpis asociačních dohod s prvními zeměmi bývalého Východního bloku – vedle Československa to bylo ještě Polsko a Maďarsko. Asociační smlouva (jinak též smlouva o přidružení) Československa však nikdy nebyla ratifikována, neboť se schylovalo k rozdělení federativní republiky na dva samostatné státy. Dohoda se stala znovu předmětem jednání a k podpisu i následným ratifikacím již tak došlo pouze mezi Českou republikou a Evropskou unií, a to až roku 1993. Už tímto aktem se měly kandidátské státy v horizontu několika let stát součástí evropského celního a obchodního prostoru, avšak s celou řadou výjimek a omezení, jež se později měly stát předmětem vyjednávání.

Motivace k tomuto prvnímu kroku i hodnocení dopadů na vnitřní i zahraniční politiku ČR po zbytek 90. let se různí mezi autory i jednotlivými aktéry. Podle pozdějšího lídra české vyjednávací delegace Pavla Teličky byla ústředním tématem silná vůle české strany k jednoznačně proevropskému směřování, až v druhé řadě pak zjišťování toho, jaké kroky bude nutné podstoupit, jaká pravidla implementovat a o čem všem vyjednávat.¹⁷ Zatímco pro státy střední a východní Evropy, teprve konsolidující vlastní státnost, demokracii a trhy, byla více či méně silná vůle vstoupit do EU realitou, na straně Unie nebyl pohled na věc jednoznačný. Pro tzv. „staré“ členské státy byly primární výzvou 90. let otázky další evropské integrace, její míry a konkrétní povahy, na čemž zdaleka nepanovala shoda.¹⁸ Otázka pokračování v evropském rozšiřování pak byla dalším bodem, v němž se pozice členských států odlišovaly; zatímco pro rozšíření o nové členy se vyslovovalo Německo, Rakousko a severské státy, ostatní byly nerozhodné či rovnou odmítavé (Francie).¹⁹

Jakmile byl učiněn již popsáný první krok, je pro pochopení náročnosti úkolu, který před oběma stranami ležel, důležité znát kontext motivací, různosti postojů na obou stranách uvnitř staré Unie a u jejích východních sousedů. Konkrétní obrysy a rámec získal následně proces přistupování vznikem výše zmíněných Kodaňských kritérií (dokument Směrem

¹⁶ Maastrichtská smlouva vstoupila v platnost až o dva roky později.

¹⁷ BAUN, Michael a Dan MAREK. *Česká republika a Evropská Unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-7485-032-5, s. 26.

¹⁸ Viz např. dánské odmítnutí ratifikovat Maastrichtskou smlouvu a konání opakovaného referenda.

¹⁹ FIALA, PITROVÁ, ref. 7. s. 153.

k užší spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy), jimiž jsou vstupní podmínky pro aspirující členské státy v podstatě definovány dodnes.²⁰

Neméně důležitým dokumentem, vedle Kodaňských kritérií, byla pro aktéry přístupových vyjednávání tzv. Bílá kniha (o přípravě přidružených zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu Unie), vypracovaná Evropskou komisí v květnu 1995. Byla to právě Evropská komise, kdo jednání o přidružení s novými státy oficiálně vedl. Dokument sloužil jako shrnutí toho, s čím se kandidátské státy budou v následujících letech muset vypořádat. Bílá kniha také mj. stanovila nutnost rozlišovat mezi přidružením k vnitřnímu trhu, které bylo dáno již asociační dohodou, a samotným členstvím. Nezbytnou podmínkou je přijetí evropského práva *acquis communautaire* (dále v práci pouze *acquis*), tedy souboru všech evropských smluv, předpisů, norem soudních rozhodnutí.: „Alignment with the internal market is to be distinguished from accession to the Union which will involve acceptance of the *acquis communautaire* as a whole.“²¹

17. ledna 1996 podala Česká republika oficiální přihlášku ke vstupu do EU. Následně ji Komise doporučila k další fázi, tedy sladování stávající domácí legislativy s legislativou unijní, a vyjednávání o podmínkách vstupu. Materiál nazvaný Agenda 2000 tak již samotným názvem předurčil klíčové téma EU pro přelom tisíciletí. Sladování legislativy, nazývané též screening, odstartovalo na jaře roku 1998, a z podstaty se jednalo o práci nepolitickou, nýbrž ryze legislativně – technickou. Screening je hloubkovou analýzou národního práva, jeho porovnáním s právem evropským a provedením změn tam, kde evropské a národní právo nebyla kompatibilní. Dle zpětného hodnocení členů české delegace byla tato fáze mimořádně důležitá, neboť připravila ‚vyčištěnou‘ půdu pro následující již politická vyjednávání o tom, co nebylo možné vypracovat úřední cestou.²² Již pro účely screeningu byly jednotlivé oblasti evropského práva, jež byly porovnávány s právem národním, rozděleny na celkem 31 kapitol, kterých se následně drželo i vyjednávání v další fázi procesu.

²⁰ *Smlouva o Evropské unii*. Článek 49.; EUROPEAN COUNCIL IN COPENHAGEN. *Conclusions of the Presidency*. s. 13.

²¹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *White Paper : Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union*. Brussels, 03.05.1995. COM(95) 163 final. s. 2. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56d29901-7861-448c-82d8-0d006ba61fc1>

²² MAŠÍNOVÁ, TÝŘOVÁ, eds, ref. 10. s. 36.

Vyjednávání o jednotlivých kapitolách všude tam, kde se nepodařilo najít shodu pracovním skupinám úředníků, vedl za českou stranu vyjednávací tým s již zmíněným hlavním vyjednávačem Pavlem Teličkou. Protějškem českému týmu přitom nebyli jen zástupci Evropské komise, nýbrž zprostředkovaně též stávající členské státy, které měly pravomoc do připravovaných dohod nahlížet a požadovat jejich úpravy. Jedním z hlavních témat se stalo vyjednávání o přechodných obdobích, tedy odkladných lhůtách pro přijetí požadovaných evropských předpisů v oblastech problematických pro kandidátský stát, nebo pro některé stávající členy Unie. To je předmětem hlubšího zkoumání v následujících částech této práce, neboť právě zde se nejvíce zapojovali i stávající členové. Nakolik uspokojivě vyjednávání pokračují, hodnotila každoročně Komisí vydávaná zpráva posuzující pokroky kandidátů v přípravách na vstup.

Přípravy se paralelně odehrávaly i na evropské straně. Bylo nutno přijmout potřebné technické a institucionální změny, které by takové rozšíření a praktické fungování s novými členy umožnily. Ty byly přijaty v rámci Smlouvy z Nice podepsané roku 2001 zástupci vlád stávajících členských států. Za pozornost stojí, mimo jiné, nové ustanovení o možnosti obrany základních hodnot Unie v případě, kdy bude hrozit nebezpečí, že je některý členský stát poruší.²³ Dohoda starších členů na tomto ustanovení a fakt, že zřejmě shodně cítili potřebu takto explicitně chránit společné hodnoty v případě potřeby i před samotnými členy Unie, názorně ilustruje atmosféru obav z toho, co masivní rozšíření o nové státy se zcela odlišnou historickou zkušeností a podstatně slabší tradicí demokratické státnosti přinese. Tytéž obavy se koneckonců promítly nejen do tendence chránit si své hodnoty, ale i do ryze praktické obrany vnitřního trhu a ekonomicko – politických zájmů některých starých členů, což je v konkrétním případě Německa dále rozvedeno.

I Smlouva z Nice musela být ratifikována stávajícími členskými státy, a i zde nastaly komplikace jako v případě přijímání Maastrichtské smlouvy, v tomto případě ze strany Irska, jež referendum opakovalo. Je však na místě dodat, že zde se přitom nejasnosti netýkaly plánovaného rozšíření EU a s tím spojené změny ve fungování evropských institucí, nýbrž domácích zájmů Irska na poli obrany.²⁴

Úspěšné završení procesu stvrdil summit konaný roku 2003 v Kodani, to pak

²³ FIALA, PITROVÁ, ref. 7. s. 167.

²⁴ Ibid., s. 170.

následně ještě hlavy států formálně stvrdily v Aténách. Výsledky pak potvrdili též občané jednotlivých zemí v národních plebiscitech ve všech nových členských státech, které proběhly ještě v průběhu roku 2003; zajímavostí ilustrující již zmíněnou silnou a poměrně jednoznačnou vůli ke vstupu již na samém počátku budiž relativně vysoká účast občanů deseti států na referendech (jen v jediném státě byla menší než poloviční), stejně jako relativně silná podpora vstupu v téměř všech státech s výjimkou Malty.²⁵ Česká republika měla druhou nejnižší účast v referendu a taktéž druhou nejslabší podporu vstupu se 77,3 %²⁶. Důvody takových výsledků jsou obsáhlým tématem pro samostatný výzkum, vypovídá to však aspoň do jisté míry o postavení, jaké ČR mezi desítkou nově přistupujících států měla. Na základě těchto plebiscitů pak všech deset kandidátských zemí vstoupilo 1. května 2004 do Evropské unie.

Východní rozšíření bylo doposud největším rozšířením EU v historii, a vzhledem k rozsahu i socioekonomické realitě kandidátských zemí proběhlo překvapivě rychle. Zejména díky kontextu světového politického dění, obavám z dezintegrace a možných konfliktů v prostoru bývalého Východního bloku byla EU k nově přistupujícím státům shovívavá i v případech pomalejšího ekonomického vývoje a jejich přijetí do evropských struktur stávající členské státy víceméně podporovaly.²⁷

2.3 Kapitoly přístupových rozhovorů

Acquis, k jehož přijetí jako celku kandidátskou zemí přístupové rozhovory směřují, představuje rozsáhlý soubor norem. Jak již bylo zmíněno, pro účely východního rozšíření bylo celé evropské právo rozděleno do 31 tematických kapitol (dnes je jich již 35). Po kapitolách obsahujících klíčové pilíře společného evropského prostoru, jakým je volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (kapitoly 1-4) následovaly oblasti jako obchodní právo (Kapitola 5), zemědělství (Kapitola 7), ekonomická a měnová unie (Kapitola 11) či celní unie (Kapitola 25) a Společná zahraniční a bezpečnostní politika (CFSP, Kapitola 27).²⁸

²⁵ Jediný stát, kde byla podpora pod 60 % - konkrétně 53,6 %; Euroskop.cz, *Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích* [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>

²⁶ Euroskop.cz, ref. 25.

²⁷ FOSTER, ref. s. 8.

²⁸ Úplný přehled kapitol např. v: EUROPEAN COMMISSION. *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/enlargement_process/future_prospects/negotiations/eu10_bulgaria_r

Pro účely této práce jsou důležité zejména ty kapitoly, v nichž Česká republika vyjednávala o přechodných obdobích. Alan Mayhew ve své analýze přístupových rozhovorů, zaměřené na jednání s tzv. Lucemburskou skupinou²⁹ pěti kandidátských států (kromě České republiky to bylo Polsko, Slovinsko, Estonsko a Maďarsko; šestý Kypr z důvodů řady v mnoha ohledech odlišného postavení vynechává), rozděluje kapitoly na skupiny podle náročnosti jednání v jejich rámci. První skupinou jsou kapitoly, v jejichž rámci bylo přijetí *acquis* dojednáno relativně hladce, zejména z důvodu, že tyto oblasti práva neobsahovaly mnoho unijních regulací. Za „snadné“ označuje Mayhew pět kapitol: „Věda a výzkum“, „Vzdělání“, „Malé a střední podniky“, „Průmysl a Statistika“. Do druhé kategorie pak řadí kapitoly, v jejichž rámci byla jednání drobně ztížena problémy, které byly relativně snadno a rychle vyřešeny, v některých případech přechodnými obdobími - jednalo se celkem o deset kapitol, zahrnujících, mimo jiné, „Telekomunikační a informační technologie“, „CFSP“, „Ekonomickou a měnovou unii“ (EMU), oblast kultury či „Celní unii“.³⁰ Česká republika nevyjednala v žádné z těchto kapitol přechodné období. Z 31 kapitol se tak polovinu podařilo dojednat poměrně hladce.

Jednání o druhé polovině kapitol pak představovala jádro samotných politických přístupových rozhovorů, kdy se dojednávaly podmínky finanční (platby do a příjmy z EU) a institucionální (např. zastoupení v Evropském parlamentu). Obě tyto oblasti byly předmětem jednání v podstatě čistě mezi Unií a kandidátskými státy, přičemž stávající členské země zde zastávaly víceméně jednotnou pozici společně.³¹ Další oblastí, jež byla dojednávána, byly dočasné výjimky z přijetí *acquis* v oblastech, kde bylo přijetí unijních norem pro daný kandidátských stát či státy problematické.

Ivana Witzová ve své studii hodnotící úspěšnost negociací České republiky o přechodných obdobích uvádí, že Česká republika byla relativně úspěšná, neboť se jí podařilo dosáhnout přechodných období až na výjimky³² ve všech kapitolách, kde o ně žádala.³³

omania/negotiations_report_to_ep_en.pdf

²⁹ Označení dle summitu v Lucemburku, který roku 1997 doporučil zahájit jednání o přistoupení s uvedenými pěti, resp. šesti státy.

³⁰ MAYHEW, Alan. „Enlargement of the European Union: An Analysis of the negotiations with the central and eastern European candidate countries“. *Sussex European Institute Working Paper*. 2000, (39). ISSN 1350-4649. s. 19-20. Dostupné z: <http://www.sussex.ac.uk/sei/publications/seiworkingpapers>

³¹ WITZOVA, ref. 15. s. 73.

³² Ústupky udělala Česká republika v kapitolách týkajících se životního prostředí, energetiky a zemědělství, v několika dalších případech Česká republika své žádosti o přechodná období úplně stáhla.

³³ WITZOVA, ref. 15. s. 74.

Podobně jako všechny ostatní země Lucemburské skupiny si vyjednala přechodné období pro harmonizaci DPH pro zboží, které považovala za prioritní.³⁴ Kapitola „Zemědělství“ patřila k těm nejrobustnějším, v jejichž rámci si většina kandidátských států vyjednala přechodných období hned několik; v případě České republiky se tato týkala především norem v potravinářství a živočišné výrobě týkajících se hygieny a welfare zvířat. Odklady získali Češi i v rámci kapitol „Životní prostředí“, „Právo“, „Doprava“, „Hospodářská soutěž“ a „Finance a rozpočet“.^{35 36}

Kapitolami, které se staly předmětem jednání nejen mezi kandidátskou Českou republikou a Evropskou unií, ale i mezi ČR a Německem, a významně se jimi zabývala též domácí německá politika, byly „Energetika“ a „Volný pohyb osob“. V oblasti energetiky se předmětem jednání mezi českou a německou vládou stala zejména jaderná elektrárna Temelín. Ačkoli nejbouřlivější spory o jejím spuštění a provozu se vedly mezi Českou republikou a Rakouskem, též Německo pod vlivem vlastního energetického obratu³⁷ jednalo s českou vládou o provozu jaderné elektrárny Temelína. Spolková vláda v roce 2001 vyzvala vládu České republiky ke zvážení bezpečnostních aspektů Temelína, zároveň však jasně deklarovala respekt k nezávislé energetické politice České republiky.³⁸ Spory v oblasti energetiky nevyústily v žádné konkrétní kroky Německa, co se přechodných období či jiných opatření týče, přesto rezonovaly v německé politice i v česko-německých vztazích, proto bude toto téma podrobněji reflektováno ve třetí sekci této práce.

Kapitolou, která velmi významně ovlivnila česko-německé vztahy a také politickou debatu o vstupu nejen České republiky, ale též všech ostatních kandidátských států do Evropské unie, byla oblast volného pohybu osob. Německo sdílelo obavu řady dalších stávajících členů, že okamžité uvolnění přeshraničního pohybu osob by vedlo k silné vlně imigrace obyvatel nových členských států, motivované významným nepoměrem v průměrné životní úrovni mezi starými a novými členskými státy.³⁹ O tématu byly vedeny debaty

³⁴ V případě ČR to byly, mimo jiné, tabákové výrobky a alkohol.

³⁵ MAYHEW, ref. 30. s. 29-35.

³⁶ WITZOVA, ref. 15. s. 87.

³⁷ Německy „Energiewende“ – dlouhodobý odklon Německé republiky od jaderné a uhelné energie a podpora obnovitelných zdrojů.

³⁸ ZIELENIEC, Josef. „Temelin als Lektion“. *Die Welt* [online]. 8. 8. 2001 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.welt.de/print-welt/article466468/Temelín-als-Lektion.html>

³⁹ SINN, Hans-Werner a Martin WERDING. "Zuwanderung nach der EU-Osterweiterung: Wo liegen die Probleme?," *ifo Schnelldienst, ifo Institute - Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich*. 2001, 54 (08). s. 18. Dostupné z: https://www.ifo.de/DocDL/ifosd_2001_8_3.pdf

zejména v Německu a v Rakousku – zemích bezprostředně sousedících s Českou republikou a dalšími kandidátskými zeměmi, přičemž komplexnost těchto debat a jejich postupnou proměnu popisuje Alan Mayhew ve své studii ilustruje tím, že byly obavy o ochranu domácího pracovního trhu konfrontovány s argumentem demografického vývoje. Ten již na konci 90. let jasně ukazoval trend, podle kterého bude německý pracovní trh, resp. celá německá ekonomika, za několik dekad na imigraci pracovních sil existenčně závislá.⁴⁰

⁴⁰ MAYHEW, ref. 30. s. 35 – 36.

3 Německo a střední a východní Evropa

3.1 Výchozí body německé zahraniční politiky po znovusjednocení

Znovusjednocení Německa připojením Německé demokratické republiky ke Spolkové republice Německo v říjnu 1990 znamenalo institucionální i politické změny jak uvnitř nově vzniklého státního celku, tak v jeho působení navenek. Takzvaná „nová německá zahraniční politika“⁴¹ reflektovala proměnu bipolárního světa v multipolární i nové výzvy globalizace. Martin Jeřábek v jedné ze svých prací zmiňuje jako jednu z klíčových debat nové německé zahraniční politiky konflikt mezi tím, nakolik má Německo usilovat o mocenskou politiku, a nakolik má být jeho zahraniční politika hodnotově orientovaná, s cílem kultivovat mezinárodní prostředí.⁴² Z důvodů, mezi nimiž je zmiňována historická zkušenost, přirozené dominantní postavení Německa v regionu a jeho role v chystaném východním rozšíření, se nakonec zahraniční politika Německa vyvíjela směrem k akcentování diplomacie a hospodářské spolupráce, namísto klasické mocenské politiky.⁴³

Jedním z hlavních rysů (nejen) zahraniční politiky SRN po znovusjednocení se stala kontinuita. Přičemž míra, do jaké SRN po znovusjednocení institucionálně a politicky navázala na předchozí éru zahraniční politiky, a nakolik došlo ke změnám, je v literatuře předmětem debat⁴⁴. Za vypovídající a ilustrativní však může být v tomto směru pokládán již fakt, že celý nově vzniklý stát přijal název někdejší západní části Německa. Dosavadní zahraničněpolitická koncepce někdejší západní SRN, někdy označovaná jako politika „zapojování“,⁴⁵ usilovala o posilování vazeb zejména s evropskými partnery a o integraci v mezinárodních strukturách.⁴⁶ Znovusjednocená SRN tak „zdědila“ pevné zakotvení v síti bilaterálních i multilaterálních smluv a závazků, a zapojení do mezinárodních institucí (NATO, Evropské společenství aj.). SRN byla se zahraničními partnery propojena též obchodně, obchodní aktivity a vazby se staly dalším výchozím bodem západoněmecké

⁴¹ V německé literatuře je používán termín „Neue deutsche Außenpolitik“; podrobněji k tomuto pojmu např v VON BREDOW, Wilfried a Thomas JÄGER. *Neue deutsche Außenpolitik: Nationale Interessen in internationalen Beziehungen*. Opladen: Springer-Verlag, 1993. ISBN 978-3-322-97250-7.

⁴² JEŘÁBEK, ref. 5. s. 67.

⁴³ Ibid., s. 70-71.

⁴⁴ SCHMIDT, HELLMANN a WOLF, ref. 6. s. 33.

⁴⁵ V německé literatuře je používán termín „Einbindung“

⁴⁶ SCHMIDT, HELLMANN a WOLF, ref. 6. s. 18.

zahraniční politiky a při jejím popisu jakožto mezinárodního aktéra je mnohými autory používán pojem "obchodní stát".⁴⁷ SRN si již v druhé polovině 20. století budovala právě silnou obchodní pozici coby východisko svého postavení v mezinárodním společenství, což kontinuálně pokračovalo i po znovusjednocení a je jedním z definujících rysů SRN dodnes.⁴⁸

Dědictvím SRN bylo též povědomí o historickém tragickém vývoji někdejší německé zahraniční politiky, končící válečným konfliktem. Toto povědomí si v sobě nesly intelektuální a politické elity, a bylo určujícím prvkem ve vytváření jejich vztahu k zahraničním partnerům, zejména k zemím bývalého Východního bloku.⁴⁹ Přesto však panoval obecný předpoklad, že Německo se po znovusjednocení stane v regionu střední a východní Evropy hegemonelem s dominantním vlivem jak v politické, tak v ekonomické oblasti. Tento předpoklad podrobil Michael Baun zkoumání s odstupem 15 let, přičemž konstatoval, že ačkoli teze o německé ekonomické dominanci se skutečně naplnila, v rovině politické se tak nestalo, minimálně ne do míry předpokládané na počátku 90. let. Omezený politický vliv Německa v regionu zdůvodňuje zastíněním německého vlivu vlivem EU, unijních institucí a struktur, jichž se státy tohoto regionu usilovaly stát členy.⁵⁰

3.2 Pohled SRN na vybrané kandidátské země

V období, jež je zkoumáno v této práci, a které předcházelo východnímu rozšíření EU v roce 2004, bylo kandidátských zemí, jež měly ke vstupu nejbližší a v tomto roce skutečně vstoupily, celkem deset. Z rozsahových důvodů práce bude v této kapitole pro kontext rámuující pohled SRN na Českou republiku stručně popsán zejména vztah SRN k dalším zemím Visegrádské čtyřky, tedy k Polsku, Slovensku a Maďarsku. Ostatní státy, tedy Slovinsko, Malta, Kypr a státy v Pobaltí budou vynechány, přičemž však i pro ně platí obecný přístup Německa k evropskému rozšíření, popsáný v předchozí kapitole.

Vztah Německa k zemím střední a východní Evropy, a naopak jejich vztah k Německu, byl poznamenán již zmíněnou problematickou historií spojenou s nacistickým působením v tomto regionu za 2. světové války a následnými, mnohdy velmi drastickými, odsuny tamějších německy hovořících menšin. Přitom to byly právě země střední a východní

⁴⁷ V německé literatuře je používán termín „Handelsstaat“.

⁴⁸ SCHMIDT, HELLMANN a WOLF, ref. 6. s. 34.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ BAUN, Michael. „Germany and Central Europe: Hegemony re-examined“. *German Politics*. 2005, 14 (3), s. 386.

Evropy, kdo významně podpořil znovusjednocení Německa (jistě i pro sovětskou minulosti sdílenou s NDR), což představovalo závazek pro německou zahraniční politiku a motivovalo ji k vstřícnosti vůči těmto státům.⁵¹

Německo mělo zájem na tom, aby byla střední a východní Evropa stabilní a s tímto cílem rozvíjelo i bilaterální vztahy se svými východními partnery.⁵² Případný neúspěch transformačního procesu potažmo destabilizace regionu by pro Německo znamenalo politická, ekonomická a v krajním případě i bezpečnostní rizika. Obavy panovaly zejména z růstu krajně pravicového extremismu, organizovaného zločinu či migrace z těchto zemí. Naopak úspěch demokratizace těchto zemí a jejich integrace do evropských struktur znamenal pro Německo copy exportně orientovanou ekonomiku značný hospodářský potenciál regionu coby cíle importu německého zboží i příležitostí pro německé investory.⁵³ Pohled na jednotlivé kandidátské státy byl formován těmito aspekty, dále však také specifiky daných států, historií bilaterálních vztahů i aktuální politickou situací v daných zemích a kvalitou vzájemných vztahů mezi politickými špičkami obou států.

S Polskem pojily SRN historické vazby, blízký německý vztah k Polsku vycházel mimo jiné z faktu, že se jednalo o největšího východního souseda sdílejícího s Německem stovky kilometrů hranice, a zároveň o největší východoevropskou ekonomiku, byť strukturálně značně odlišnou. Zejména ve vzájemné obchodní výměně panovala značná disproporce, kdy pro Poláky bylo z hlediska importu i exportu Německo mnohem dominantnějším partnerem, nežli tomu bylo naopak.⁵⁴ Vedle obchodního partnera s potenciálem růstu trhu představovalo Polsko pro Německo také důležité geopolitické předpolí, oddělující jej od prostoru někdejšího Sovětského svazu.⁵⁵ Percepce Poláků Němci bývá popisována ambivalentně, od sympatií k silné polské občanské společnosti na sklonku 80. let až po obavy z imigrace Poláků, které se promítly i do německého politického diskurzu např. v podobě snah o ochranu pracovního trhu.⁵⁶

⁵¹ HANDL, Vladimír. „Multilaterální politika SRN vůči zemím střední Evropy“. s. 44. **In:** HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, s. 43 – 60. ISBN 80-85864-44-4.

⁵² JEŘÁBEK, ref. 5. s. 64.

⁵³ HANDL, ref. 51. s. 44 – 45.

⁵⁴ LANG, Kai-Olaf. „Německo a Polsko“. s. 153. **In:** HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, s. 145-165. ISBN 80-85864-44-4.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ LANG, ref. 54. s. 145 – 146.

Vztah SRN k Maďarsku byl definován hospodářskými vazbami snad ještě citelněji, nežli tomu bylo v případě Polska, pro Maďarsko představovalo Německo nejvýznamnějšího obchodního partnera.⁵⁷ V politické spolupráci se však vedle ekonomických zájmů promítala též otázka menšin, které tvoří významnou součást maďarské společnosti, přičemž jen ta německá tvořila v 90. letech téměř čtvrt milionu obyvatel Maďarska.⁵⁸ Téma jejich postavení a práv pak mělo dle László Kisse zvláštní postavení i v bilaterálních smlouvách obou zemí, kde si Německo vymohlo možnost s touto menšinou udržovat vztahy a podporovat ji.⁵⁹

Přístup Německa ke Slovensku byl poznamenán rozdělením Československa, a tedy navázáním bilaterálních vztahů s jistým zpožděním,⁶⁰ v porovnání k ostatním státům. Vzhledem k disproporci, kdy Slovensko je co do rozlohy, populace i ekonomické síly zdaleka nejmenší ze středoevropských zemí a zejména v porovnání s Německem, udával vztah SRN ke Slovensku zejména celkový německý přístup k regionu. Pavol Lukáč zdůvodňuje relativně malý význam Slovenska coby zahraničněpolitického partnera pro Německo i tím, že rozpadem Československa se Česká republika stala Německu bližší, zatímco Slovensko tím bylo naopak svým významem pomyslně i de facto odsunuto a ztratilo přímou hranici s Německem.⁶¹

3.3 Německá zahraniční politika vůči ČR

Česká republika byla jakožto bezprostřední soused pro Spolkovou republiku Německo důležitým partnerem, byť v porovnání například s Polskem představovala podstatně geograficky i ekonomicky menšího aktéra. Vztahy Německa a České republiky měly na počátku 90. let nač navazovat, neboť již v desetiletích před revolucí došlo k řadě politických aktů mezi Československem a jak SRN, tak NDR. Vzhledem k již výše zmíněné kontinuitě mnoha aspektů zahraniční politiky SRN po znovusjednocení zde nejsou hlouběji popisovány vztahy mezi ČSSR a NDR, které samy o sobě představují téma pro rozsáhlou

⁵⁷ KISS, László J. *Německo a Maďarsko*. s. 173. In: HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, s. 167 – 178. ISBN 80-85864-44-4.

⁵⁸ STIEGNITZ, Peter. "Ethnische Minderheiten in Ungarn: Ein Musterland Für Minoritäten Will in Die Europäische Union." *Osteuropa*. 2001, 51 (6), 723-732. Dostupné z: www.jstor.org/stable/44921623. 724.

⁵⁹ KISS, ref. 57. s. 172.

⁶⁰ Za zmínku v kontextu zahraničněpolitického postavení Slovenska stojí i fakt, že Slovensko bylo do NATO přijato až o rok později než ostatní kandidátské státy.

⁶¹ LUKÁČ, Pavol. „Německo a Slovensko“. s. 181. In: HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, s. 179-195. ISBN 80-85864-44-4.

práci. Ze vztahu mezi Československem a SRN před rokem 1989, resp. 1990, stojí za zmínku zejména tzv. Pražská smlouva z roku 1973, která byla s Československem uzavřena sociálnědemokratickým spolkovým kancléřem Willy Brandtem v kontextu jeho nové „Ostpolitik“.⁶² Smlouva upravovala vzájemné vztahy mezi oběma státy, avšak uspokojivě neřešila existující, byť spíše latentní, spory o vyrovnání se s dědictvím Mnichovské dohody, protektorátní minulostí i odsun sudetských Němců a nároků na reparace z obou stran.⁶³ Toto téma se tak stalo citlivým bodem vztahů obou později nově vzniklých států.

Ještě před rozdělením České a Slovenské federativní republiky s ní podepsala SRN v únoru 1992 Smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, v níž se oba státy odkázaly na staletí společné historie, vyjádřily vůli neopakovat již vzájemné násilí a zavázaly se k budování mírových vztahů a přátelské spolupráce. Zároveň stvrdily existující státní hranice s tím, že žádná ze stran nebude uplatňovat nároky na jejich změny. SRN zde též explicitně uvedla svou podporu začlenění ČSFR do Evropského společenství.⁶⁴ Majetková otázka, tedy případné nároky na válečné reparace či navrácení majetků, není ve Smlouvě řešena nijak, což si ministři zahraničí obou zemí ještě explicitně stvrdili dopisy, které si v den podpisu vyměnili.⁶⁵

Druhým významným bilaterálním dokumentem byla o pět let později uzavřená Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. Britští autoři Cordell a Wolff se v publikaci zabývající se vztahem SRN k Česku a Polsku pozastavili nad tím, že ačkoli byl obsah deklarace dojednáván po několik let, vlády obou zemí se v ní shodli jen na velmi málu, pokud jde o nejcitlivější oblasti vzájemných vztahů, zejména o otázku poválečného vyhnání sudetských Němců.⁶⁶ Tématu válečných a poválečných událostí a

⁶² Pojem obecně užívaný pro označení tzv. východní politiky, nové zahraničněpolitické koncepce usilující o navázání a narovnání vztahů SRN s NDR, potažmo se SSSR a státy tzv. Východního bloku. Tuto politickou koncepci začal prosazovat spolkový kancléř za sociální demokracii Willy Brandt, v úřadu mezi lety 1969 – 1974.

⁶³ KUNŠTÁT, Miroslav. „Německo a Česká republika“. s. 197 – 198. **In:** HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, s. 197-214. ISBN 80-85864-44-4.

⁶⁴ „Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci“. Článek 10. Praha: 27. února 1992. **In:** KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656, s. 10-20.

⁶⁵ *Sešity Rady pro mezinárodní otázky*, Číslo 1. Rada pro mezinárodní vztahy, Praha: 1997.

⁶⁶ CORDELL, Karl a Stefan WOLFF. *Germany's Foreign Policy Towards Poland and the Czech Republic: Ostpolitik Revisited*. Oxon: Routledge, 2005. ISBN 978-0-415-36974-9, s. 71 – 72. Dostupné z: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/24241>

jejich reflexi jsou v dokumentu věnovány tři články, v nichž německá strana uznává svou odpovědnost za okupaci českého území a s tím spojené násilí, i díl viny tohoto násilí na následném odsunu německého obyvatelstva, čemuž naopak vyjadřuje politování česká strana. Ta se zároveň nepřímou dotýká tzv. Benešových dekretů⁶⁷ a vyjadřuje politování, že v jejich důsledku nedošlo k potrestání pachatelů násilných činů. Smlouva tuto dějinnou kapitolu uzavřela konstatováním, že každá strana „respektuje, že druhá strana má jiný právní názor“⁶⁸ a vyjádřila vůli nezatěžovat budoucí vztahy minulostí.

Německá politika vůči České republice v průběhu 90. let byla součástí celkového přístupu SRN k zemím střední a východní Evropy a k východnímu rozšíření Evropské unie. Specifická byla zejména v oblastech citlivých historických událostí, které byly oběma zeměmi chápány do jisté míry odlišně. V daném období se na nich nepodařilo najít úplný konsenzus a obě země se deklaratorně shodly na tom, že minulost nemá být překážkou jejich dalších vztahů. Německo se soustředilo zejména na integraci České republiky (a dalších přistupujících zemí) do evropských struktur a na zlepšování kvality vzájemných vztahů.

3.4 ČR v německém diskurzu

Popis německého přístupu k zemím střední a východní Evropy po roce 1990 ani popis česko-německých vztahů jako takových samy o sobě nestačí k pochopení, jak byla Česká republika Němci vnímána a jaký obraz měli Češi v německém diskurzu. Odpověď na otázku, jakou obecnou představu Němci o Čechách měli, nabízí Anneke Hudalla ve své stati o německém pohledu na českou zahraniční politiku: v podstatě žádnou. Češi byli podle ní v běžné německé společnosti, tedy u Němců bez hlubších osobních či pracovních vazeb na Českou republiku, vnímáni především prizmatem povrchních stereotypů a asociací např. s českým pivem. S odkazem na anketní dotazování Němců pak doplňuje, že v porovnání s ostatními přistupujícími zeměmi se Češi u Němců netěšili nijak velké emocionální náklonnosti, a to i v porovnání se zeměmi geograficky Německu vzdálenějšími.⁶⁹

⁶⁷ Dekrety vydané československým prezidentem Edvardem Benešem roku 1946, jimiž byly plošně amnestovány činy spojené s odsuny sudetských Němců, a to včetně první fáze tzv. divokých odsunů spojených nezřídka s násilím.

⁶⁸ „Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji“. Článek IV. Praha: 17. ledna. 1997. In: KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.

⁶⁹ HUDALLA, Anneke. „Německý pohled na českou zahraniční politiku“. s. 229-230. In: PICK, Otto a Vladimír HANDL, ed. *Zahraněční politika České republiky 1993-2004: úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. ISBN 80-86506-39-8.

O tomto přístupu Němců k Čechům vypovídají vedle výsledků anket či rešerší informování o České republice v německém tisku i oficiální dokumenty německého ministerstva zahraničí. To ve svých výročních zprávách o vzájemných vztazích udržuje formální a pragmatický styl bez verbálního vyjádření zvláštních sympatií či uznání, jako tomu bylo v případě výročních zpráv týkajících se jiných přistupujících zemí, jak si při jejich porovnání všimá Miroslav Kunštát.⁷⁰

Odlíšnosti ve vnímání Čechů se ve Spolkové republice Německo projevují při bližším pohledu na jednotlivé regiony. V příhraničních oblastech, kde dochází k častějším kontaktům Němců s Čechy, ať už osobních či pracovních, lze předpokládat, pokud ne rovnou větší náklonnost, pak jistě lepší povědomí o České republice a aktuálním českém dění. Tomu odpovídá i fakt, že Česká republika je relativně hojně přítomna v informování regionálních deníků, např. v titulu *Sächsische Zeitung*. V celostátních denících je přítomnost České republiky o poznání méně častá, přičemž nejčastěji je Česku věnován prostor zejména v souvislosti s konfliktními tématy, kterými zejména v první polovině 90. let bylo téma poválečného vyhnání sudetských Němců a vzájemné vypořádávání se politických představitelů s touto kapitolou.⁷¹

Následující oddíl této práce se zabývá reflexí přistupování České republiky do Evropské unie v německé politice. Je však třeba zdůraznit, že politické elity nenahlížely na přistoupení České republiky do EU jako takové stejně, jako běžná německá společnost. Ta byla spíše skeptická k rozšíření EU o země střední a východní Evropy obecně, podporu svého vstupu se pak České republice dostalo od těsné většiny Němců jen díky výrazně větší podpoře mezi obyvateli bývalé NDR (v roce 1998 se pro podporu vstupu Česka do EU vyslovilo 61 % obyvatel východního Německa, ale jen 36 % obyvatel Německa západního)⁷², což potvrzuje významné regionální rozdíly v obecném vnímání České republiky.

⁷⁰ KUNŠTÁT, ref. 63. s. 204.

⁷¹ HUDALLA, ref. 69. s. 231.

⁷² Ibid., s. 240.

4 Reflexe českého přistupování do EU v německém politickém diskurzu

4.1 Vývoj německé politiky v letech 1992 – 2002 ve vztahu k ČR

Ke znovusjednocení Německa došlo v polovině éry vládnutí takzvané žlutočerné koalice, křesťansko-konzervativně-liberální vlády CDU/CSU spolu s FDP vedené spolkovým kancléřem Helmutem Kohlem. Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, téma rozšiřování Evropského společenství o nové členské státy bylo jedním ze stěžejních bodů německé politiky od roku 1990, a to jak zahraniční, tak i té domácí. Koalice vedená kancléřem Kohlem a priori podporovala vstup České a Slovenské federativní republiky do Evropského společenství, k čemuž se explicitně zavázala i ve smlouvě obou zemí o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.⁷³

Spolková vláda při formulování smluv a dalších oficiálních aktech důsledně trvala na obhajobě německé pozice ve vztahu ke sporným bodům společné české a německé minulosti. Coby doplnění ke zmíněné smlouvě o dobrém sousedství a spolupráci s ČSFR přijal Spolkový sněm o tři měsíce později, v květnu 1992, na návrh frakcí vládních CDU/CSU a FDP doprovodnou rezoluci, v níž, mimo jiné, konstatuje, že vyhnání sudetských i karpatských Němců bylo v rozporu s mezinárodním právem, a že tito vyhnanci a vysídleníci „nezapomněli do dnešního dne na svoji původní vlast a na její bolestivou ztrátu“⁷⁴. Dále zde bylo též vyjádřeno očekávání pokroku v jednáních o majetkových otázkách, což představovalo senzitivní záležitost pro českou stranu.

Rozdělení Československa, k němuž došlo v lednu 1993, se promítlo i do vztahu německých politických představitelů k oběma nástupnickým republikám. Ty byly již tak napjaté otvíráním citlivých historických témat, přičemž stav, v jakém se německá politika ve vztahu k České republice po rozdělení ČSFR nacházela, výstižně shrnul Miroslav Kunštát: „Zdráhavý přístup odpovědných německých politiků, hraničící s oportunním

⁷³ „Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci“, ref. 64. Článek 10 (2).

⁷⁴ „Doprovodná rezoluce Spolkového sněmu SRN ke smlouvě mezi ČSFR a SRN o dobrém sousedství a spolupráci“. 20. května 1992, s. 26 – 27. In: KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.

lavírováním, k otázkám pramenícím z minulosti však přispěl (...) k nepřehlédnutelnému zhoršení atmosféry ve vzájemných vztazích (navzdory opakovaným ujištěním, že tomu tak vlastně není).“⁷⁵

Zatímco dojednávání další důležité smlouvy s Českou republikou – česko-německé deklarace – trvalo dalších pět let, projevil se na německé politické scéně v dílčích ohledech rozdílný pohled na vztah k České republice mezi vládní koalicí a opozicí. Když v roce 1995 reagoval na půdě Spolkového sněmu ministr zahraničí Klaus Kinkel (FDP) na projev českého prezidenta Václava Havla k tématu česko-německého sousedství a vztahu, sklídl kritiku opozičních sociálních demokratů i Zelených za to, jak negativně hodnotí český pohled na otázku viny při vyhnání sudetských Němců.^{76 77}

Zmíněný projev prezidenta Václava Havla byl impulzem pro pokračování mírně vážnoucích debat o vzájemných vztazích a jejich problematických bodech, na který kromě ministra Kinkela reagovali i další němečtí politici, a to o poznání pozitivněji. S přednáškou na téma vzájemných vztahů vystoupila v květnu 1995 na půdě Univerzity Karlovy opoziční místopředsedkyně Spolkového sněmu Antje Vollmer (Zelení). Ve své obsáhlé řeči se vyjádřila i k diskutovanému tématu poválečného odsunu, na rozdíl od spolkového ministra zahraničí však projevila o poznání více empatie a pochopení pro dobový kontext a českou perspektivu nahlížení těchto událostí. Na adresu sudetoněmeckých zájmů reprezentovaných na půdě Spolkového sněmu politikou vládní CSU pak uvedla, že „doufala, že otevřená slova by i vyhnáním usnadnila vzdát se své objektivně existující vnitropolitické funkce blokování německé politiky.“⁷⁸

Za atmosféry pnutí mezi německou vládní koalicí a opozicí ve vztahu k tématům česko-německé debaty, ale i za pnutí mezi vládními stranami samotnými, byla roku 1997 konečně dojednána a podepsána česko-německá deklarace. Její výsledná podoba přes relativně opatrný a střídmy prostor věnovaný problematické otázce minulosti (nebo možná právě proto) byla nakonec přijatelná jak pro vládní strany, tak pro opozici. Miroslav Kunštát však v této souvislosti zdůrazňuje rozdílnost postojů uvnitř vládní koalice, kdy zejména CSU

⁷⁵ KUNŠTÁT, ref. 63. s. 204.

⁷⁶ Ibid., s. 206.

⁷⁷ Úplný přepis projevu i následné debaty je zaznamenán: DEUTSCHER BUNDESTAG. *Plenarprotokoll 13/28*. 17. 3. 1995, s. 1989. Dostupný z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/13/13028.pdf>

⁷⁸ VOLLMER, Antje. „Konec dvojjazyčnosti. Otevřené odpovědi na otevřené otázky v česko-německém vztahu“. Praha: 5. října 1995, s. 34 – 39. In: KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.

coby zástupce zájmů sudetských Němců usilovala o co nejdůslednější prosazování německého pohledu na věc do bilaterálních smluv i vzájemných jednání.⁷⁹

V roce 1998 po volbách do Spolkového sněmu skončil po 16 letech v úřadě kancléře Helmut Kohl a spolu s ním skončila i vláda koalice křesťanských demokratů / křesťansko-sociální strany s liberálními demokraty. Novou vládu utvořil vítěz voleb SPD spolu se Zelenými a spolkovým kancléřem se stal Gerhard Schröder (SPD). Změna vládní koalice na levicově orientovanou „červeno-zelenou“ měla své dopady i na zahraniční politiku Německa. Nový ministr zahraničí Joschka Fischer (Zelení) deklaroval vůli navázat na zahraniční politiku předchozí vlády, pokud jde o podporu rozšiřování Evropské unie,⁸⁰ přesto se přístup nové vlády k zahraničním záležitostem a ve vztahu vůči České republice v některých ohledech změnil.

Nová vládní koalice se v porovnání s Kohlovým kabinetem více orientovala na praktickou stránku evropského rozšíření a náklady, které to bude znamenat pro Německo,⁸¹ přičemž vedle ideových a programových důvodů nového kabinetu pro tuto změnu to bylo také jednoduše zohlednění nevyhnutelného – byla to právě nová vláda, kdo se měl podílet na vyjednávání podmínek, za kterých Česká republika spolu s dalšími státy přistoupí do EU.

Vyjasňování postojů vůči válečným a poválečným událostem jakožto česko-německé téma (pokud ne ústřední, tak rozhodně s největší pozorností veřejností obou zemí, a politicky nejcitlivější), ustoupilo spolu s novou vládní koalicí do pozadí. Dilem proto, že sudetoněmecké zájmy přišly o své reprezentanty ve vládě, a také proto, že pozornost německé politické scény se přesunula k aktuálnějším tématům budoucího uspořádání, až Česká republika vstoupí do EU.

4.2 Přístupová kapitola „Energetika“

Kapitola číslo 14 přístupových rozhovorů České republiky s Evropskou unií týkající se energetiky představovala široký soubor unijních předpisů, které Česká republika a ostatní přistupující státy musely implementovat do národního práva. Česká republika v této kapitole (s úspěchem) usilovala o dojednání dočasných výjimek pro účely skladování ropných

⁷⁹ KUNŠTÁT, ref. 63. s. 209.

⁸⁰ JEŘÁBEK, ref. 5. s. 121-122.

⁸¹ Ibid., s. 123.

produktů a liberalizace trhu se zemním plynem.⁸² Oblastí, které však byla celoevropsky věnována v této kapitole největší pozornost, byla jaderná energetika a její bezpečnost. Otázka využití jaderné energie, její bezpečnost a prevence využívání štěpení jádra k jiným, než mírovým účelům, stála již při vzniku jednoho z prvních základů evropské spolupráce v podobě vzniku Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) v roce 1958 a nebyla o nic méně aktuální ani na přelomu tisíciletí.

Jednání o kapitole týkající se energetiky byla oficiálně zahájena v druhé polovině roku 1999⁸³, do popředí německé politiky se však otázka energetiky ve vztahu k České republice a jejímu přistupování do EU dostala až v průběhu roku 2000. V témže roce došlo k prvnímu spuštění provozu jaderné elektrárny Temelín, ležící nedaleko české hranice s Bavorskem, a téma se tak pro německou stranu stalo velmi aktuální nejen s ohledem na jednání o dané kapitole přístupových rozhovorů, ale též pro uvádění nové jaderné elektrárny do provozu.

22. září 2000 vneslo několik poslanců opoziční frakce CDU/CSU písemné otázky pro plénum Spolkového sněmu ohledně dostavby jaderné elektrárny Temelín. Zajímali se o to, jaké kroky spolková vláda podniká pro to, aby zabránila uvedení jaderné elektrárny do provozu a na možnosti bilaterálních jednání s českou stranou na toto téma (poslanec Klaus Rose), či žádali ujištění, že probíhá spouštění jaderné elektrárny Temelín v souladu s mezinárodními bezpečnostními standardy a zajímali se, zda plánuje spolková vláda podpořit bezpečnostní zajištění jaderné elektrárny finančně (poslanec Max Straubinger).⁸⁴ Otázky směřovali na Spolkové ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a bezpečnosti reaktorů (BMU), které se jadernou energetikou zabývá.

Při plenárním zasedání o týden později byly následně otázky zodpovídány náměstkyní BMU, která uvedla, že vládní koalice od počátku své vlády využívá všechny prostředky k tomu, aby s českou stranou komunikovala o otázkách bezpečnosti provozu jaderné elektrárny. Zdůraznila však, že uvedení jaderné elektrárny do provozu je plně v zodpovědnosti českého státu a spolková vláda nemá žádné nástroje, jak tomu zabránit. Dále

⁸² WITZOVA, ref. 15. s. 88.

⁸³ EUROPEAN PARLIAMENT. *Factsheet : The Czech Republic : Chapter 14 - Energy*. WIP/2002/11/0058. s. 2. Dostupné z:

https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/negotiations/czech/pdf/czech_chap14_en.pdf

⁸⁴ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksache 14/4122*. 22. 9. 2000, s. 10 – 11. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/041/1404126.pdf>

uvedla, že otázky spolkové vlády ohledně bezpečnosti jaderné elektrárny byly předány příslušným českým úřadům a zmínila jednání, které v této věci podniklo spolkové ministerstvo spolu se zástupci bavorské zemské vlády v Praze na počátku září 2000. Finanční účast německé strany na zajištění bezpečnosti jaderné elektrárny byla vyloučena.⁸⁵

Téma obav o bezpečnost jaderné elektrárny Temelín a nespokojenosti části německého obyvatelstva s jejím uvedením do provozu bylo v následujících měsících a v první polovině roku 2001 na plénu Spolkového sněmu vzneseno opozičními poslanci CDU/CSU ještě několikrát, přičemž zástupci spolkové vlády museli vysvětlovat, jakým směrem se ubírají jednání s českou stranou.

V listopadu 2000 vydalo BMU po setkání šéfa resortu Jürgena Trittina (Zelení) se svým českým protějškem tiskovou zprávu, ve které v podstatě shrnovalo též obsah několika odpovědí na poslanecké dotazování v předchozích týdnech. Spolková vláda podle této tiskové zprávy nadále podporuje vstup České republiky do EU, zdůraznila však z toho vyplývající závazky implementace evropských předpisů. Vedle shrnutí přechodných období, o které česká strana v rámci této kapitoly žádá, se ministr Trittin vyjádřil ke spouštění jaderné elektrárny Temelín. Uvedl, že česká strana plánuje vypracovat další posudky jejich dopadů na životní prostředí s tím, že do nich bude německá strana zapojena.⁸⁶

V červenci 2001 informovala česká i německá média o dokumentu shrnujícím pozici spolkové vlády k jaderné elektrárně Temelín, jenž byl české vládě doručen. Německá strana v něm požadovala projednání přetrvávajících problematických bodů souvisejících se spuštěním elektrárny do provozu, přičemž však zdůraznila, že tím nehodlá podmiňovat uzavření přístupové kapitoly týkající se energetiky.⁸⁷

Ačkoli byla 14. kapitola přístupových rozhovorů mezi Českou republikou a Evropskou unií oficiálně uzavřena v prosinci 2002, fakticky se tak stalo již ve druhé polovině roku 2001. Za zmínku nepochybně stojí, že paralelně s německou debatou o bezpečnosti

⁸⁵ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Plenarprotokoll 14/120*. 27. 9. 2000, s. 11510 - 11512. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14120.pdf>

⁸⁶ BUNDESMINISTERIUM FÜR UMWELT, NATURSCHUTZ UND REAKTORSICHERHEIT. *Deutschland unterstützt Tschechien bei Vorbereitungen für EU-Beitritt*. Pressemitteilung 225/00. 2. 11. 2000 [cit. 2010-06-12]. Dostupné z: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/deutschland-unterstuetzt-tschechien-bei-vorbereitungen-fuer-eu-beitritt/>

⁸⁷ SCHNEIBERGOVÁ, Martina. „Stellungnahme der Bundesregierung zum Atomkraftwerk Temelin wurde dem tschechischen Außenministerium überreicht“. *Radio Prague International* [online]. 18. 7. 2001 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://deutsch.radio.cz/stellungnahme-der-bundesregierung-zum-atomkraftwerk-temelin-wurde-dem-8041801>

jaderné energie v České republice probíhala tatáž, ale o poznání vzrušenější debata též v sousedním Rakousku, které se spuštěním jaderné elektrárny, na rozdíl od německé vlády, nesouhlasilo. Jednání nakonec vyústila v uzavření dohody z Melku mezi Rakouskem a Českou republikou, kterou Evropská unie v rámci uzavření čtrnácté kapitoly vzala na vědomí.⁸⁸

4.3 Přístupová kapitola „Volný pohyb osob“

Kapitola číslo 2 přístupových rozhovorů pokrývala *acquis* v oblasti volného přeshraničního pohybu, což byla (resp. dodnes je) jedna z fundamentálních svobod občanů Evropské unie. Z široké palety předpisů týkajících se volného pohybu osob v rámci EU představuje legislativa týkající se volného pohybu pracovníků jen určitý výsek, právě toto téma se však stalo jedním ze stěžejních nejen pro jednání o přistoupení České republiky, ale pro celé evropské rozšíření. Obavy o ochranu domácích pracovních trhů sdílela většina stávajících členských států, přičemž pro Německo se toto téma stalo ústředním politickým tématem ve vztahu k nově přistupujícím státům a konkrétně k sousední České republice. Němci se obávali dopadů, jaké by náhlý příliv levnější pracovní síly z České republiky (a z dalších nových členských zemí) měl na cenu práce na německém pracovním trhu – a přestože zvýšená pracovní imigrace hrozila zejména příhraničním regionům a spolkovým státům Bavorsko a Sasko, vedla se o tématu politická debata na spolkové úrovni.

Ačkoli k otevření této kapitoly přístupových rozhovorů došlo až v květnu 2000⁸⁹, potenciální ohrožení pracovního trhu v důsledku otevření hranic pro nově přistoupení země se stalo tématem voleb do Spolkového sněmu již o dva roky dříve. Je nutné zdůraznit, že v souvislosti s budoucím zavedením volného pohybu osob pro Českou republiku a další státy střední a východní Evropy nebyla v německém politickém mainstreamu zpochybňována podpora východního rozšíření jako taková. Politická debata se však vedla o to, jakým způsobem má být německý pracovní trh ochráněn.⁹⁰

V reakci na německé obavy vzniklo několik studií predikujících očekávatelné přílivy pracovníků, u všech však byl zmiňován nedostatek empirických dat, a tedy nutnost vnímat

⁸⁸ EUROPEAN PARLIAMENT, ref. 83. s. 2.

⁸⁹ EUROPEAN PARLIAMENT. *Factsheet : The Czech Republic : Chapter 2 - Freedom of movement for persons*. WIP/2002/11/0046. Dostupné z:

https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/negotiations/czech/pdf/czech_chap02_en.pdf

⁹⁰ JEŘÁBEK, ref. 5. s. 227.

je pouze jako odhady možných scénářů pracovní imigrace. V průběhu září a října 2000 následně proběhlo dotazování reprezentativního vzorku Čechů na plány pracovní migrace do Německa po vstupu České republiky do EU, výsledky šetření později zveřejnil Institut pro ekonomický výzkum při Mnichovské Univerzitě. Podle jeho výsledků zvažovalo zaměstnání v některé ze stávajících členských zemí pouze 14 %⁹¹ Čechů, z čehož konkrétně Německo jako místo potenciálního zaměstnání uvedla jen čtvrtina.⁹²

I další studie⁹³ poukazyvaly na to, že skutečné dopady otevření německého pracovního trhu České republiky (a dalším novým členským státům) by pravděpodobně byly menší, než německá veřejnost očekávala.⁹⁴ Přesto se veřejný zájem o toto téma a obavy německé veřejnosti projeví i v pozornosti, jaká byla tématu věnována na spolkové úrovni. Na půdě Spolkového sněmu začala být vládní koalice poslanci dotazována na chystané kroky směrem k ochraně německého pracovního trhu ještě předtím, než byla dotčená kapitola přístupových rozhovorů otevřena.

Již v prosinci 1999 zazněla na plénu Spolkového sněmu z úst ministerského předsedy Bavorska Edmunda Stoibera (CSU) obava z dopadů nejen na Bavorsko, ale na celou SRN. Zároveň zdůraznil potřebnost přechodných období pro volný pohyb pracovníků, který by spolková vláda měla v rámci této kapitoly požadovat.⁹⁵ V květnu 2000 pak reagoval spolkový ministr zahraničí Ludger Volmer (Zelení) na dotaz opozičního poslance ohledně aktuálního stavu jednání Německa o postavení pracovníků přistupujících členských států tím, že pro Českou republiku a další státy bude požadavek na přechodné období spolkovou vládou zakrátko unijním orgánům předložen.⁹⁶

Spolkový kancléř Gerhard Schröder měl podle Martina Jeřábka pro akcentování ochrany pracovního trhu své politické důvody, pro které měl záměrně zvyšovat obavy z imigrace pracovníků z nových členských zemí. Důvodem měly být jednak jeho vazby na

⁹¹ VAVREŤECKOVÁ, Jana. „Ist der deutsche Arbeitsmarkt durch eine Migration der Bevölkerung aus Tschechien bedroht?“. ifo Dresden berichtet, ifo Institute - Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich. 2002, 9 (02), s.13-14. Dostupné z: <https://www.ifo.de/en/node/30522>

⁹² Ibid., s. 14.

⁹³ Např. studie EUROPEAN INTEGRATION CONSORTIUM. *The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States - Final Report*. Berlin, Milano, 2000. Dostupné z: https://www.diw.de/documents/dokumentenarchiv/17/38468/EIC_Employment.pdf

⁹⁴ JEŘÁBEK, ref. 5. s. 223.

⁹⁵ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Plenarprotokoll 14/77*. 3. 12. 1999. s. 7066-7067. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/041/1404126.pdf>

⁹⁶ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Plenarprotokoll 14/94*. 22. 3. 2000. s. 8697. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14094.pdf>

německé zaměstnanecké odbory, vedle toho však také bylo jistě politicky výhodné disponovat převahou v tak citlivě německou veřejností vnímaném tématu. Výsledkem tak však bylo, že protekcionistická pozice spolkové vlády ve vztahu k domácímu pracovnímu trhu v některých ohledech paradoxně ještě předčila požadavky opozice.⁹⁷

V lednu 2001 přednesl kancléř Schröder na půdě Spolkového sněmu pozici vlády, se kterou pojedje na jednání v Nice. Smlouva z Nice měla připravit Evropskou unii na vstup první skupiny nových členských států, i při této příležitosti adresoval kancléř téma ochrany pracovního trhu. Zopakoval hrozbu problémů, jaké by okamžité otevření německých hranic východním pracovníkům přineslo, mj. například zvýšení nezaměstnanosti či snížení hodnoty práce. Vzhledem ke kancléřem dále v řeči zmíněnému demografickému vývoji, dle kterého budou zahraniční pracovníci v krátkém čase na německém pracovním trhu potřeba, mělo být právě jeho vládou navrhované přechodné období ideálním řešením. Plán spolkové vlády, který na plénu popsal, požadoval přechodné období na sedm let s tím, že jej mělo být možné zkrátit pro vybrané nové členské státy na pět let či flexibilně na žádost konkrétního členského státu na ještě méně.⁹⁸

Přesto bylo téma na plénech dalších zasedání Spolkového sněmu opakovaně znovu zvedáno i v dalších měsících. Četnost a detailnost poslaneckého dotazování na přesné parametry vládou požadovaného přechodného období a očekávatelných dopadů reflektovala zájem, jaký o odpovědi měla německá veřejnost. Uspokojivě byly veškeré detaily přístupového období zodpovězeny vládou písemně, v reakci na rozsáhlé dotazy skupiny poslanců, v únoru 2001. Kromě kancléřem zmíněných prezentovaných dopadů na míru nezaměstnanosti a cenu práce se poslanci zajímali i o vládní odhady konkrétních počtů migrantů do Německa. Zmínili přitom studii, podle které byl očekáván příliv zhruba 220 000 pracovních migrantů do Německa, zajímavé je, že vládní odpověď na tuto otázku byla velmi stručná a nezmiňuje řadu dalších studií a odhadů, ani nezdůrazňuje absenci dat pro takto přesné vyčíslení.⁹⁹

Kapitola byla nakonec fakticky uzavřena na podzim 2001. Přechodné období, jíž si v ní Německo (spolu s Rakouskem) dojednalo, bylo jedním z několika málo přechodných

⁹⁷ JEŘÁBEK, ref. 5. s. 229-230.

⁹⁸ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Plenarprotokoll 14/144*. 19. 1. 2001. s. 14113-14114. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14144.pdf>

⁹⁹ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksache 14/5232*. 7. 2. 2001. s. 46 – 48. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/052/1405232.pdf>

období dojednaných stávajícími členskými státy, v porovnání z množstvím odkladů, které si v řadě kapitol vyjednaly státy nově přistupující. Výsledná podoba přechodného období byla následující: po dobu dvou let budou moci stávající členské státy aplikovat ve vztahu k pracovní imigraci národní právní předpisy. Tato přechodná doba může být po revizi prodloužena až na pět let. Až po dobu sedmi let mohou státy sáhnout po nezbytných opatřeních omezujících volný pohyb pracovníků, za předpokladu, že to bude nutné.¹⁰⁰ Právě tato možnost vyplývala zejména z požadavků Německa (a také Rakouska).

4.4 Dílčí shrnutí

Energetika v České republice se stala politickým tématem i pro Spolkovou republiku Německo. Německá politická debata odpovídala obavám části obyvatelstva o bezpečnost v souvislosti s uvedením do provozu jaderné elektrárny Temelín nedaleko česko-německé hranice. Ačkoli se debata propojila též s reflektováním aktuálně projednávané kapitoly přístupových rozhovorů, primární motivací zájmů německé veřejnosti a politiků bylo spuštění jaderné elektrárny jako takové. Dle online archivu Spolkového sněmu bylo toto téma ve zkoumaném období (14. volební období) opakovaně skloňováno jak na plénu, tak v tiskových dokumentech Sněmu. Němečtí politici se však rozhodli nespojovat tuto událost s přístupovými rozhovory ani svým postojem k uzavření dané kapitoly.

Volný pohyb osob, resp. volný pohyb pracovníků, byl v souvislosti s východním rozšířením tematizován jak na plénu, tak v tiskových dokumentech Spolkového sněmu zmiňován zhruba s dvojnásobnou četností. Zatímco téma energetiky vznášela formou dotazování na vládu v kritickém tónu především opozice, v případě volného pohybu osob iniciovali jednání o tématu též poslanci vládních frakcí a k tématu se na plénu vyjádřil i spolkový kancléř. Vládní koalice byla v tomto tématu iniciátorem, navrhovatelem i advokátem řešení, která by vyšla vstříc obavám veřejnosti.

Zatímco v případě reflexe první zkoumané kapitoly se politický diskurz jevil poměrně konstruktivně a věcně, v případě druhé kapitoly je citelnější vyšší politizace tématu. Zároveň byla v souvislosti s ochranou pracovního trhu jen velmi málo zmiňována explicitně Česká republika, v naprosté většině se hovořilo o přistupujících zemích jako celku; pokud Česká republika byla zmíněna, pak v kontextu česko-německého pohraničí.

¹⁰⁰ EUROPEAN PARLIAMENT, ref. 89. s. 2.

Závěr

Vstup České republiky do Evropské unie byl ústředním tématem české zahraniční politiky po celá devadesátá léta i na počátku nového tisíciletí. Pro Česko to byla příležitost, jak se pomyslně vrátit do společenství evropských zemí a jak směřovat k ekonomické prosperitě, politické stabilitě a mezinárodnímu ukotvení. Proces přistupování probíhal především mezi Českou republikou a Evropskou unií, již bylo Německo součástí, avšak i to se do těchto procesů zapojovalo v momentě, kdy mělo potřebu hájit své národní zájmy a reagovat na domácí politickou debatu. To se významně projevilo právě u kapitoly o Volném pohybu pracovníků. Pro česko-německé vztahy bylo přistoupení ČR do EU důležité v řadě ohledů: především se jednalo o společný zahraničněpolitický cíl obou zemí (ačkoli pohledy na dílčí záležitosti se mohly lišit). Vedle toho to také byla příležitost a prostor pro znovuoobnovení vzájemných vztahů a pro novou etapu česko-německé spolupráce a sousedství, zastřešeného společným evropským projektem.

Z pohledu SRN byl vstup České republiky do Evropské unie předmětem nejen politické, ale i celospolečenské debaty. Obecný přístup Německa byl diskutován na německé politické scéně ještě před otevřením samotných přístupových rozhovorů, i před jejich oficiálním zahájením. Panovala shoda na tom, že východní rozšíření je z pragmatických i ideových důvodů v německém zájmu a že má Německo vstup zemí bývalého východního bloku do EU podporovat.

První výzkumnou otázku této práce, tedy *jakým způsobem bylo téma českého přistupování do EU s důrazem na kapitoly „Energetika“ a „Volný pohyb osob“ reflektováno v německé politice*, lze na základě zjištěných informací zodpovědět následujícím:

Česká republika z pohledu Německa neměla v této politice podpory východního rozšíření nějak zásadně odlišné či významné postavení oproti ostatním státům střední a východní Evropy. Zvláštní pozornosti se České republice v Německu dostávalo především v příhraničních regionech, resp. v německých spolkových státech sousedících s Českou republikou, tedy Bavorsku a Sasku. Na spolkové úrovni pak byla Česká republika probírána samostatně zejména tehdy, kdy se jednalo o specifické téma relevantní pro celou německou společnost (a nemuselo nutně souviset s přístupovým procesem jako takovým, viz debata o spuštění jaderné elektrárny Temelín).

Hypotéza se tedy potvrdila pouze částečně, *jednání o kapitolách přístupových rozhovorů mezi Českou republikou a Evropskou unií* skutečně byla *reflektována v německém politickém diskurzu*. Druhá část hypotézy se však nepotvrdila, neboť *tato reflexe se v průběhu let a s pokračujícím přístupovým procesem v podstatě neměnila*.

Druhá výzkumná otázka byla: *jak proces přistupování, pokud vůbec, ovlivnil německý politický diskurz o České republice?*

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že diskurz o České republice nebyl v německé politice průběhem přístupových jednání těmito negociacemi bezprostředně ovlivněn. Ačkoli samozřejmě jednotlivé kapitoly nastolovaly v čase témata související s Českou republikou, jimiž se němečtí politici zabývali. Podstata tohoto diskurzu tím však nebyla v podstatě ovlivněna. K určité akcentaci témat souvisejících s Českou republikou v průběhu zkoumaného období došlo, tato změna však primárně vycházela z vnitropolitického dění v Německu – tj. změny vládnoucí koalice a jejich priorit – a až sekundárně z toho, že se praktické aspekty východního rozšíření staly "tématem dne."

Pokud o tom lze vynést kvalitativní hodnocení, pak v tom smyslu, že nastolení praktických otázek podmínek vstupu České republiky do EU napomohlo směřovat i vzájemné vztahy konstruktivním směrem. Ústředním tématem už, ve srovnání s první polovinou 90. let až do roku 1998, nebylo vyrovnávání se s minulostí (odsun sudetských Němců, Benešovy dekrety, kompenzace), ale otázky aktuální a budoucí koexistence a kooperace. Pokud se období vzájemných vztahů před zahájením přístupového procesu České republiky do EU neslo v duchu deklarování vůle k budoucí konstruktivní spolupráci, pak tento proces byl tím, co napomohlo ony deklarace skutečně naplnit.

Summary

The Czech Republic's accession process to the European Union was important for Czech-German relations in several aspects: above all, it was a common foreign policy goal of both countries (although views on partial issues may have differed). In addition, it was also an opportunity for the renewal of mutual relations and for a new stage of Czech-German cooperation and neighbourhood, covered by a joint European project. Germany's general approach towards the accession of the Czech Republic was discussed on the German political scene before the opening of the accession talks themselves. There was a consensus that Eastern enlargement was in Germany's interest for both pragmatic and ideological reasons, and that Germany should support the accession of the countries of the former Eastern bloc to the EU.

From Germany's point of view, the Czech Republic did not have a fundamentally different or significant position in this policy of supporting Eastern enlargement compared to other Central and Eastern European countries. It was discussed separately especially when there was a specific topic relevant to the German society as a whole. Thus, the negotiations on the chapters of the accession talks between the Czech Republic and the European Union were indeed reflected in German political discourse, yet the reflection has not changed substantially over the years and with the ongoing accession process. The findings show that the discourse on the Czech Republic in German politics was not directly affected by these negotiations during the accession negotiations, although of course the individual chapters raised issues related to the Czech Republic over time, which German politicians dealt with.

If a qualitative evaluation can be made about it, then in the sense that the introduction of practical issues of the conditions of the Czech Republic's accession to the EU helped to direct mutual relations in a constructive direction. If the period of mutual relations before the beginning of the Czech Republic's accession process to the EU was in the spirit of declaring the will for future constructive cooperation, then this process was what helped to really fulfil those declarations.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *White Paper : Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union*. Brussels , 03.05.1995. COM(95) 163 final. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56d29901-7861-448c-82d8-0d006ba61fc1>

DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksachen und Plenarprotokolle des Bundestages - ab 1949* [online] [cit. v časovém rozmezí 2020-05-21 až 2020-06-11]. Dostupné z: <https://pdok.bundestag.de/>

EUROPEAN COMMISSION. *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/archives/pdf/enlargement_process/future_prospects/negotiations/eu10_bulgaria_romania/negotiations_report_to_ep_en.pdf

EUROPEAN INTEGRATION CONSORTIUM. *The Impact of Eastern Enlargement on Employment and Labour Markets in the EU Member States - Final Report*. Berlin, Milano, 2000. Dostupné z: https://www.diw.de/documents/dokumentenarchiv/17/38468/EIC_Employment.pdf

EUROPEAN COUNCIL IN COPENHAGEN. *Conclusions of the Presidency*. Copenhagen. 21. – 22. června 1993. SN 180/1/93 REV 1. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/european-council/conclusions/1993-2003/>

EUROPEAN PARLIAMENT. *Factsheet : The Czech Republic : Chapter 2 - Freedom of movement for persons*. WIP/2002/11/0046. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/negotiations/czech/pdf/czech_chap02_en.pdf

EUROPEAN PARLIAMENT. *Factsheet : The Czech Republic : Chapter 14 - Energy*.

WIP/2002/11/0058. Dostupné z:

https://www.europarl.europa.eu/enlargement_new/negotiations/czech/pdf/czech_chap14_en.pdf

KUNŠTÁT, Miroslav, eds. *Česko-německé vztahy po pádu železné opony*. Praha: Rada pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.

Smlouva o Evropské Unii. Konsolidované znění. 1. března 2020. C 202/1. Dostupné z: http://data.europa.eu/eli/treaty/teu_2016/oj

Literatura:

BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4250-6.

BAUN, Michael. „Germany and Central Europe: Hegemony re-examined“. *German Politics*. 2005, **14** (3), 371 – 389.

BAUN, Michael a Dan MAREK. *Česká republika a Evropská Unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-7485-032-5.

CORDELL, Karl a Stefan WOLFF. *Germany's Foreign Policy Towards Poland and the Czech Republic: Ostpolitik Revisited*. Oxon: Routledge, 2005. ISBN 978-0-415-36974-9. Dostupné z: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/24241>

FOSTER, Nigel. *EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2014. ISBN: 978-0-19-968565-3

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6.

PICK, Otto a Vladimír HANDL, ed. *Zahraniční politika České republiky 1993-2004: úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. ISBN 80-86506-39-8.

- JEŘÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS-Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN: 978-3-531-16761-9.
- HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990. Ústav mezinárodních vztahů*, Praha 1998. ISBN 80-85864-44-4.
- MAYHEW, Alan. „Enlargement of the European Union: An Analysis of the negotiations with the central and eastern European candidate countries“. *Sussex European Institute Working Paper*. 2000, (39). ISSN 1350-4649. Dostupné z: <http://www.sussex.ac.uk/sei/publications/seiworkingpapers>
- SCHMIDT, Siegmund, Gunther HELLMANN a Reinhard WOLF. *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. ISBN 978-3-531-13652-6.
- SINN, Hans-Werner a Martin WERDING. "Zuwanderung nach der EU-Osterweiterung: Wo liegen die Probleme?," *ifo Schnelldienst, ifo Institute - Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich*. 2001, **54** (08), 18 – 27. Dostupné z: https://www.ifo.de/DocDL/ifosd_2001_8_3.pdf
- STIEGNITZ, Peter. "Ethnische Minderheiten in Ungarn: Ein Musterland Für Minoritäten Will in Die Europäische Union." *Osteuropa*. 2001, **51** (6), 723 – 732. Dostupné z: www.jstor.org/stable/44921623.
- MAŠÍNOVÁ Petra a Blanka TÝŘOVÁ, ed. *Česká republika: „Dobrý den Evropo!“*. Stálé zastoupení České republiky při EU. [2004. Kniha nevyšla veřejným nákladem distribuovaným mezi členy Stálého zastoupení ČR při EU a nemá ISBN. Autory odkazované pasáže jsou: TELIČKA, Pavel a Karel BARTÁK.]
- VAVREJČEKOVÁ, Jana. „Ist der deutsche Arbeitsmarkt durch eine Migration der Bevölkerung aus Tschechien bedroht?“. *ifo Dresden berichtet, ifo Institute - Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich*. 2002, **9** (02), 11 – 20. Dostupné z: <https://www.ifo.de/en/node/30522>
- VON BREDOW, Wilfried a Thomas JÄGER. *Neue deutsche Außenpolitik: Nationale*

Interessen in internationalen Beziehungen. Opladen: Springer-Verlag, 1993. ISBN 978-3-322-97250-7.

WITZOVÁ, Ivana. „Jednání o přistoupení České republiky k Evropské unii: jak úspěšně?“. *Mezinárodní vztahy*. 2004, **39** (1), 70 – 89. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/105>

Internetové zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Německá národnost na území ČR* [online]. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/nemecka_narodnost

EUROSKOP. *Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích* [online]. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>

SCHNEIBERGOVÁ, Martina. „Stellungnahme der Bundesregierung zum Atomkraftwerk Temelin wurde dem tschechischen Außenministerium überreicht“. *Radio Prague International* [online]. 18. 7. 2001 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://deutsch.radio.cz/stellungnahme-der-bundesregierung-zum-atomkraftwerk-temelin-wurde-dem-8041801>

ZIELENIEC, Josef. „Temelin als Lektion“. *Die Welt* [online]. 8. 8. 2001 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.welt.de/print-welt/article466468/Temelin-als-Lektion.html>

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Kateřina Hadrabová
E-mail:	Hadrabova.Katka@eznam.cz
Studijní obor:	Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	LS 2018/2019
Semestr a školní rok ukončení práce:	LS 2019/2020
Vedoucí bakalářského semináře:	JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Šafařík
Název práce:	Proces českého přistupování do EU a jeho reflexe v německém politickém diskurzu
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Tématem práce je zkoumání způsobu, jakým byl proces jednání České republiky o podmínkách vstupu do Evropské unie reflektován na německé politické scéně. Rozšíření EU o nové státy střední a východní Evropy bylo důležitým tématem německé zahraniční i vnitřní politiky po celá 90. léta a na přelomu tisíciletí. Práce má za cíl na příkladu konkrétních kapitol přístupových rozhovorů, které se staly předmětem politických i společenských debat v Německu, zhodnotit, jak bylo přistoupení České republiky do EU německou politikou vnímáno a reflektováno, a jakým způsobem ovlivnilo politický diskurz o ČR v Německu.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Původní projekt předpokládal zaměření na to, jakým způsobem ovlivnil proces přistupování ČR do EU česko-německé vztahy. Detailnějším načtením související literatury a konzultacemi tématu se ukázalo, že se jedná o téma velmi široce formulované a obtížně uchopitelné v předepsaném formátu a rozsahu. Proto byl přeformulován název práce a hypotéza i výzkumné otázky se zaměřili na německý politický diskurz, nikoli vzájemné vztahy jako takové.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	Práce je členěna na tři hlavní kapitoly: 1) proces přistupování ČR do EU 2) vztah Německa k zemím střední a východní Evropy v daném časovém období, s důrazem na Českou republiku; 3) samotná reflexe procesu českého přistupování zaměřená na dvě konkrétní témata v rámci přístupových jednání.
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):	DEUTSCHER BUNDESTAG. <i>Drucksachen und Plenarprotokolle des Bundestages - ab 1949</i> [online] [cit. v časovém rozmezí 2020-05-21 až 2020-06-11]. Dostupné z: https://pdok.bundestag.de/ KUNŠTÁT, Miroslav, eds. <i>Česko-německé vztahy po pádu železné opony</i> . Praha: Rada

- pro mezinárodní otázky. 1997. ISSN: 1211-8656.
- BAUN, Michael. „Germany and Central Europe: Hegemony re-examined“. *German Politics*. 2005, **14** (3), 371 – 389.
- BAUN, Michael a Dan MAREK. *Česká republika a Evropská Unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-7485-032-5.
- FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6.
- PICK, Otto a Vladimír HANDL, ed. *Zahraniční politika České republiky 1993-2004: úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. ISBN 80-86506-39-8.
- JEŘÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS-Verlag für Sozialwissenschaften, 2011. ISBN: 978-3-531-16761-9.
- HANDL, Vladimír, Jan HON a PICK Otto. *Vztahy Spolkové republiky Německo ke státům střední Evropy od roku 1990*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998. ISBN 80-85864-44-4.
- MAYHEW, Alan. „Enlargement of the European Union: An Analysis of the negotiations with the central and eastern European candidate countries“. *Sussex European Institute Working Paper*. 2000, (39). ISSN 1350-4649. Dostupné z: <http://www.sussex.ac.uk/sei/publications/seiworkingpapers>
- SCHMIDT, Siegmund, Gunther HELLMANN a Reinhard WOLF. *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. ISBN 978-3-531-13652-6.
- SINN, Hans-Werner a Martin WERDING. "Zuwanderung nach der EU-Osterweiterung: Wo liegen die Probleme?," *ifo Schnelldienst, ifo Institute - Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich*. 2001, **54** (08), 18 – 27. Dostupné z: https://www.ifo.de/DocDL/ifosd_2001_8_3.pdf
- MAŠÍNOVÁ Petra a Blanka TÝŘOVÁ, ed. *Česká republika: „Dobrý den Evropo!“*. Stálé zastoupení České republiky při EU. [2004. Kniha nevyšla veřejným nákladem distribuovaným mezi členy Stálého zastoupení ČR při EU a nemá ISBN. Autory odkazované pasáže jsou: TELIČKA, Pavel a Karel BARTÁK.]
- WITZOVÁ, Ivana. „Jednání o přistoupení České republiky k Evropské unii: jak úspěšně?“. *Mezinárodní vztahy*. 2004, **39** (1), 70-89. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/105>

Podpis studenta a datum

Kateřina Hadrabová, v. r., 31. 7. 2020

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		